

Új ügyészi szemlélet hódít az Egyesült Államokban*

Az Egyesült Államokban sok ügyész úgy vélekedik, hogy ők csak akkor jönnek, ha már elkövették a bűncselekményt; a bűnmegelőzés a politikusok, a nevelők és a szociális munkások dolga. Ez a hagyományos megközelítés azonban évtizedek óta együtt járt a bűnözési gyakoriság növekedésével. Sok ügyész rájött, hogy a leplezett bűncselekményeket ugyan továbbra is keményen üldözni kell, de új és megújuló módszereket is kell keresni, mert *„ha azt tesszük, amit mindig szoktunk, az eredmény is a szokásos lesz”*.

A „közösségi ügyész” olyan módszer, amely javítja az amerikai közösségekben a biztonságot és az élet minőségét. Lényege: olyan hosszú távú, proaktív együttműködés az ügyészség, a rendészeti szervek, egy-egy település lakosai, hivatalos és magánszervezetei között, amelynek keretében az ügyészség közhatalmi helyzetét felhasználják a problémák megoldására, a közbiztonság és a közösség tagjai életminőségének javítására. Eredetileg arra szánták, hogy a rossz életminőségéből eredő csekély súlyú bűncselekményeket kezeljék vele. A „közösségi rendőrség” modelljéhez hasonlóan – amely az 1980-as években nagy sikert ért el, és amely itt mintának is tekinthető – nem egyéb, mint a „betört ablakok” elmélet kiterjesztése. Alapgondolata: a problémákat a kezdet kezdetén kell megoldani; ezzel elejét lehet venni annak, hogy elkerülhetetlenül bűnözéssé terebélyesedjenek. Ha egy épület néhány betört ablakát nem javítják ki, a vandálok odaszoknak, és a többi is betörik; ha egy gyalogút mellett eltakarítatlanul hever a szemét, rövidesen mások is odahordják majd, és szemétdomb keletkezik.

A „közösségi ügyész” módszer azzal kezdődött, hogy a leromlott lakóközrtekhez ügyészeket rendeltek: vagy úgy, hogy csak tartsák szemmel, de gyakran úgy, hogy ügyészségi hivatalt létesítettek a területen. Az ügyészek munkához láttak, elbeszélgettek a lakókkal, részt vettek a város vagy városrész tanácskozásain, és tájékoztatták az embereket a büntető igazságszolgáltatási rendszer kérdéseiről. Kezdetben leginkább azokra az apróságokra hívták fel a figyelmet, amelyek alapján a lakosok mérik az életük minőségét: elsődleges gondjaik voltak az elhagyott járművek, a közterületen maradó, gazdátlan, elhagyott holmik, az utcai kábítószer-árúsítás és prostitúció, a graffitij meg a lődörgés. Az, hogy így módon az apró, de

* A cikk kivonatolva ismerteti az amerikai Közösségi Bűnmegelőzés Országos Központjának igazgatója tanulmányát. Brent G. Berkley: Changing the Paradigm: The Community Prosecution Approach to Crime Reduction. The Prosecutor, vol. 20, iss. 9., September 2010 <http://www.upc.state.ut.us/newsletter/2010September.pdf>

mégis zavaró, s ezért az emberek számára fontos kérdésekkel foglalkoztak, azzal járt, hogy a lakók büszkébbek lettek lakókörnyezetükre, és jobban kezdtek érdeklődni a közbiztonsági problémák iránt. Ahogyan ezek a programok terjedtek, az ügyészek felismerték a földrajzi körzetre telepített és együttműködésre alapozott bűnüldözés előnyeit, és a csekély súlyú bűncselekmények kezelésében kialakított elveket alkalmazni kezdték a súlyosabb bűncselekmények nyomozásában és vádhatósági intézésében is. *Detroitban* például a közösségi ügyészégi részlegeket kiegészítették a helyi rendőri szervektől vezényelt detektívekkel, és minden lövöldözési ügyet rájuk bízták; a sérülés nélküli ügyeket is olyan alaposan intézték, mint azokat, amelyeknek halálos áldozata is volt. E megközelítés folytán a felderítési mutató egy év alatt húszról 68 százalék fölé emelkedett. Az angol „Antiszociális magatartás miatti bírósági parancs” mintájára *Los Angelesben* az utcai galerik visszaszorítására bevezettek egy bírói intézkedést, amelyet ma már városszerte alkalmaznak. Ez elejét veszi az illegális cselekmények elkövetésének. *Los Angelesben* az effajta intézkedés iránti polgáriper-indítások és annak következtében, hogy az utcai galerik tagjait eltiltották, lényegesen visszaesett a látható galerik ténykedése. *Highpointban* a közösségi ügyészek és a rendőrök, a helyi vezetők, a vallási közösségek és a lakosság fogott össze az utcai kábítószer-kereskedés ellen.

Szerte az Egyesült Államokban alkalmazták a közösségi bűnüldözés modelljét más gondok kezelésére is, beleértve a graffitit, a hajléktalanná válás megelőzését, a galeritevékenység elleni átfogó fellépést, kábítószereseket kezelő házak létesítését, a közösségi nevelést és a közösségi beavatkozást.

Az Egyesült Államok Kerületi Ügyészeinek Országos Egyesülete – az ügyészek legrégebb és legnagyobb hivatási szervezete az USA-ban – 2001-ben létrehozta a Községi Bűnüldözési Központot, amely kiképzést és technikai segítséget nyújt, továbbá kutatást végez és tájékoztató anyagokat terjeszt. Az országos konferenciákon túlmenően is figyelemmel követi és segíti a közösségi bűnüldözés fejlődésének irányát és alakulását. 2008-ra világossá vált, hogy irányelvekre van szükség, és meg kell határozni, hogy mi a közösségi bűnüldözés, és miben különbözik a bűnüldözés hagyományos módjától. A központ – együttműködve az amerikai igazságügyi minisztériummal, az igazságügyi hivatallal és a bírósági innovációs központtal – gyakorló közösségi ügyészeket hívott össze tanácskozásra, és összeállította a közösségi bűnüldözés vezérelveinek korszerűsített anyagát. Ezek a következőket tartalmazzák:

1. Az ügyész ne oktassa a közönséget arra, hogyan kezelje a bűnözéssel és biztonsággal összefüggő ügyeket, hanem inkább *buzdítsa* őket, hogy tárják fel a biztonsággal kapcsolatos gondjaikat, jelezzék a lakókörnyezet problémáit és – ötlet-börze-szerűen – megoldási javaslataikat, továbbá segítsék az ügyészséget a

fontossági sorrend meghatározásában. Erre sokféle módszer kínálkozik. Ilyenek például: egy lakókerület helyi bűnözési és biztonsági problémáinak folyamatos gondozására kijelölni egy ügyészt; lehetőséget teremteni a közönség tagjainak arra, hogy önkéntesen közreműködjenek az igazságszolgáltatási rendszer munkájában; rendszeres kommunikációs csatornákat létesíteni a számukra. Ez lehet a közösségi összejöveteleken való részvétel, hírlevelek közzététele, felhasználó-központú website-ok fenntartása, tanácsadó testületek, különbizottságok és egyedi feladatok ellátására szervezett csoportok létesítése. A problémát megoldó ügyésznek saját elsődleges célja elérésére, azaz a bűnözés érzékelésére és visszaszorítására kell törekednie, miközben az általa szolgált közösség tagjaival együtt és a segítségükkel kell a munkáját végeznie.

2. A közösségi ügyész olyan problémamegoldó, aki nem pusztán az elkövetett egyedi bűncselekményre összpontosít, hanem összefüggésekben szemléli őket. Úgy tekint az egyedi esetre, hogy annak előtörténete is, lehetséges jövője is van, és része a közösségen belül egy problémahalmaznak. Az ügyész az ügy intézése közben nem annyira az egyedi tettel, mint inkább azzal a problémával foglalkozik, amelyik kiváltotta a hozzá vezető folyamatot, mivel végső célja a következő bűncselekmény megelőzése. Így hagyományos és nem hagyományos eszközök széles körét veszik igénybe, amikor a biztonság kérdéseiről van szó, sőt szükség esetén a büntető igazságszolgáltatási rendszer határain túl keresetik a megoldást. Alkalmazhat például mediációt, hogy avatkozzon be egy szomszédsági viszályba, mielőtt bűncselekménybe torkollna, vagy polgári jogi szankciókat igényelhet egy elhanyagolt, kis súlyú bűncselekményekre csábító ingatlan rendbe hozatala céljából. Mivel nem csak a már elkövetett bűncselekményre összpontosítanak, azt is vizsgálják, hogy mi történt az elkövetés előtt és alatt, elemzik azokat a tényezőket, amelyek elősegítették a véghezvitelt. A közösségi ügyész nem egy ügyért, hanem egy problémahalmazért visel felelősséget.
3. A büntető igazságszolgáltatási rendszer olyan szervek és hivatalok összekapcsolt hálózata, amelyek mindegyikének működési hatékonysága a többitől függ. A közösségi ügyész épít erre a természetes kapcsolatrendszerre, szorgalmazza az élénkebb kommunikációt, a jobb együttműködést és a szilárdabb partneri kapcsolatokat. Tudatában van annak is, hogy az egyes állampolgárok és magán-szervezetek ugyancsak lehetséges, sőt gyakran szükséges partnerek a problémák megoldásában. A bűnmegelőzést szolgáló más partnerek bevonásával kifejtett erőfeszítések általában szélesebb körben érvényesülnek, és nagyobb hatást gyakorolnak a közösségre. Ha különböző szervezetek és különféle ismeret-ágak képviselőit hívja egy asztalhoz, hogy holisztikus megközelítéssel keressék és megvitassák a bűnmegelőzés bizonyos kérdéseit, személyes kapcsolatok ala-

kulnak ki, és ez szilárdabb partnerséget szül, mint amelyet együttműködési megállapodások formálnának. Az ügyészeknek fel kell ismerniük és meg kell ragadniuk a vezető szerepet a problémamegoldásban, és a közösségben együtt kell működniük másokkal, hogy – a közegészségügyi kérdésekhez hasonlóan – a közösségre alapozott hosszú távú megoldásokat találjanak a közbiztonság kérdéseiben. A modell azonos: alapvető a prevenció – vagyis a bölcs beavatkozás – és kevés a kényszerítés.

4. A közösségi ügyészeknek a munkája hatékonyságát nem csupán a váderedménység mutathatja. Folyamatosan kell értékelnie tevékenységét és a lakókörnyezetben kiváltott hatást, folyamatosan kell alkalmazkodnia a közösség szükségleteihez. Ehhez figyelemmel kell kísérnie a következményeket, mint például egy körzetben a bűncselekmények vagy a segélykérések számának csökkenését, a biztonságérzet alakulását, vagy a közösségi összejöveteleken, iskolai előadásokon és a lakosságnak a közbiztonsági kérdések megvitatására lehetőséget adó más alkalmakon a közösség aktivitásának növekedését. A váderedménységi index többé nem alkalmas a hatékonyság értékelésére; a hivatal egyéb részeivel és a közösséggel a bűnmegelőzési ügyekről folytatott információcsere ad igazi lehetőséget a közösségi ügyész tevékenységének értékelésére.
5. A bűnüldözés közösségi és együttműködő megközelítése az ügyésztől azt követeli, hogy újraértelmezze küldetését. Arra a kérdésre, hogy mi az ügyész küldetése, hagyományosan a következő válaszok szoktak elhangzani: „Az a feladatom, hogy megtöltsem a börtönöket.”; „Igazságot követelek.”; „A bűnelkövetőket meg kell büntetni.”; „A törvényt érvényre kell juttatni.”

Ezek a válaszok mind pontosak és időnként helyesek ugyan, de ahhoz, hogy a társadalmunkat alapvetően megváltoztassuk, elengedhetetlen e feladatok belefoglalása a bűnüldözési funkció valódi lényegébe: az ügyész *közszolgálati alkalmazott; az a kötelessége, hogy szolgálja azokat, akik rábízta a biztonságukat.*

Az ügyészi hivatás alapjaiban reaktív jellegét fenntartva a közösségre alapozott közbiztonság és bűnmegelőzés tágabb látószögében is, az ügyész feladatát abban lehet megjelölni, hogy a rábízott közösség életminőségét jobbra tegye. Ha az ügyész bekapcsolódik a közösségbe, és megérti annak szükségleteit, nemcsak saját egyéni közösségének, hanem az egész társadalomnak jót tesz.

Fordította: Bócz Endre